

ВІДДІЛ ОСВІТИ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ БІБРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
Філія Бібрського ОЗЗСО І-ІІІ ст. імені Уляни Кравченко
с.Любешка І-ІІ ст.

ШУЛІКОВСЬКА ГАЛИНА СТЕПАНІВНА

ФОРМУВАННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ
ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ

(Методичні рекомендації на допомогу вчителям біології)

Бібрка 2020

Шуліковська Г.С. Формування екологічної компетентності при вивченні біології. – філія Бібрського ОЗЗСО І – ІІІ ст. імені Уляни Кравченко с.Любешка І – ІІ ст.

Рецензенти:

Тимчишин О. С.- відповідальна за методичний супровід біології, хімії та основ здоров'я.

Юзва В. І. – керівник філії с. Любешка І-ІІ ст. Бібрського ОЗЗСО
ім .Уляни Кравченко І-ІІІ ст.

Даний посібник містить рекомендації щодо формування екологічної компетентності здобувачів освіти при вивченні біології та зразки різних форм роботи з екологічного виховання. Крім того в цій методичці можна знайти корисні конкурси, вікторини, позакласні заходи які можна використати під час проведення прироохоронних акцій, тижнів екології, екологічних заходів.

Даний посібник рекомендовано для вчителів біології,

Відповідальний за випуск: Тимчишин О. С.
Компютерна верстка: Шуліковська Г.С.

ЗМІСТ

Вступ	5
Екологічна компетентність як показник якості екологічної освіти школярів.....	7
<i>Екологічне виховання, як провідний принцип екологічної компетентності здобувачів освіти при вивченні біології.....</i>	<i>12</i>
1).Тренінг на тему «Збережемо природу Землі для майбутніх поколінь».....	15
2). Екологічні конкурси.....	23
Матеріали з досвіду роботи по формуванню екологічної компетентності здобувачів освіти.....	28
1). Сценарій екологічного свята « Квітковий рай первоцвітів»	28
2). Екологічний КВК «Квіти весни»	32
3).Вікторина «Первоцвіти».....	36
4).Екологічна казка «Пташки додому повертають, рідну землю прославляють».....	40
Література	50

ВСТУП

*«Краса природи – це могутнє джерело енергії думки,
це поштовх, що пробуджує і ледачу, і сонну, і інертну думку.
Перед красою кожна дитина така, якою вона є насправді,
під впливом краси вона стає такою, якою вона повинна бути.»*
(В.О.Сухомлинський)

На порозі екологічної катастрофи суспільство прагне якнайшвидше відновити віковий досвід взаємовідносин людини і навколишнього світу. Ця проблема набула статусу глобальної, оскільки успішність її вирішення обумовлює життєві інтереси всього людства. Врятувати природу, а отже, і людство можуть лише докорінні зміни у системі цінностей, що існують у суспільстві. Йдеться про створення могутньої системи виховних впливів, що спрямовані на гармонізацію мислення сучасної людини та формування в неї правильного емоційно - ціннісного ставлення до природи. Особливі надії покладаються на школу. Саме вона озброює особистість основами знань про навколишній світ, що є важливим компонентом екологічної компетентності особистості. Знати природу – ознака необхідна, але не достатня. Школа повинна потурбуватися також про вчасне виховання у дітей готовності до екологічної діяльності. Сформувані відповідні переконання лише на інтелектуальному рівні неможливо. Переконання народжуються лише тоді, коли знання пройдуть через світ почуттів, отримають там особистісну оцінку і стануть вольовим актом. Отже, екологічна компетентність виступає як інтегрований показник творчої спрямованості поведінки і діяльності дитини по відношенню до природи.

Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті визначає екологічний напрям у числі пріоритетних. Екологічно орієнтована освіта підростаючого покоління стає необхідною запорукою для ефективного визначення і розв'язання екологічних проблем в Україні. Основною метою освітньої доктрина визначає серед інших формування екологічної культури здобувачів освіти.

Державними стандартами базової і повної середньої освіти в освітній галузі «Природознавство» ставиться мета усвідомлення школярами способів діяльності і ціннісних орієнтацій, які дають змогу цивілізовано взаємодіяти з природним середовищем. У змісті освітньої галузі «Природознавство», так само як і навчальних програмах предметів природничо-наукового циклу, зокрема, у старшій школі, серед інших складових компонентів наукового мислення ставиться безпосередні завдання формування екологічного мислення та екологічної культури здобувачів освіти.

Таким чином, формування екологічної компетентності здобувачів освіти стає актуальним.

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ЯКОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ .

Життя людини тісно пов'язане з природою, яка завжди була для неї джерелом матеріальних і духовних сил. Але сьогодні людство зіткнулося з безліччю проблем, викликаних споживацьким ставленням людини до природи і пов'язаних з низьким освітнім рівнем населення. Наукові оцінки глобальної сучасної екологічної ситуації не оптимістичні. Вони змушують замислюватися кожну розумну людину, яка вболіває за майбутнє своїх дітей, онуків, всієї планети. Саме тому так важливо здійснювати формування основ екологічної компетентності у школярів, формувати особистість, яка вміє жити в гармонії з природою, відчувати себе її часткою, для якої нормою життя є дбайливе ставлення до неї, починаючи з раннього дитинства. Виходячи з актуальності означеної проблеми, зі всією гостротою постає питання про поліпшення екологічного виховання підростаючого покоління.

Завдання дбайливого ставлення до природи означені в Конституції України: «кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі». У Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» йдеться про те, що необхідно «формувати екологічну культуру людини в гармонії її відносин з природою». Метою освітньої галузі «Природознавство» є формування в школярів природничо-наукової компетентності як базової та відповідних предметних компетентностей як обов'язкової складової загальної культури особистості і розвитку її творчого потенціалу. В основних орієнтирах виховання здобувачів освіти 1-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів зазначено, що ціннісне ставлення до природи формується у процесі екологічного виховання і виявляється у таких ознаках:

- усвідомленні функцій природи в житті людини та її самоцінності;
- почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них;

- здатності особистості гармонійно співіснувати з природою;
- поводитися компетентно, екологічно-безпечно;
- критичній оцінці споживацько-утилітарного ставлення до природи, яке призводить до порушення природної рівноваги, появи екологічної кризи;
- вмінні протистояти проявам такого ставлення доступними способами;
- активній участі у практичних природоохоронних заходах;
- здійсненні природоохоронної діяльності з власної ініціативи;
- посиленню екологічному просвітництві.

Саме методам безпосереднього ознайомлення з природою В.О.Сухомлинський надавав першочергового значення. «Ведіть дітей у ліс, до річки, на луг, – писав він, - відкрийте перед ними джерело без якого неможливе повноцінне духовне життя, і ви побачите, як діти стануть розумними, спостережливими, кмітливими».

Враховуючи тенденції екологізації змісту навчальних дисциплін, а також компетентнісний аспект в освітній системі, у педагогічній науці з'являється нове поняття «екологічна компетентність». Саме формування екологічної компетентності є одним із завдань освітньої системи, яке здійснюється в процесі екологічної підготовки. Оскільки, екологічна компетентність є елементом життєвої компетентності, то процес її формування повинен бути багатограним і включати взаємодію закладів освіти, сім'ї та суспільства. Формування екологічної компетентності є пріоритетним в процесі навчання та виховання школярів. Екологічна компетентність полягає у обізнаності з екологічним станом планети, держави, регіону; розумінні причин і наслідків екологічної кризи та умов виходу з неї, знанні екологічних законів; раціональному використанні природних ресурсів, охороні і збереженні довкілля.

Екологічна компетентність – це система знань і вмінь, які дозволяють особистості розуміти екологічні проблеми і знаходити шляхи їх вирішення, вміння пропагувати і втілювати в життя екологічні знання та самому

дотримуватись екологічних норм поведінки чутливе сприйняття екологічних проблем в Україні та світі, а також, що це спосіб забезпечити нашу планету від подальшого руйнування.

Створення педагогічних умов, як компонента освітнього процесу, є важливим етапом на шляху формування екологічно компетентної особистості.

Компетентність може проявлятися лише в органічній єдності з інтересами, потребами та цінностями людини. Людина, як біологічна та соціальна істота, характеризується специфічними відносинами з природою, які історично обумовлені. Тому екологічну компетентність слід розглядати як вагому складову життєвої компетентності особистості. А екологічно компетентну особистість як таку, яка здатна розв'язувати екологічні проблеми на основі усвідомлення співпричетності людини і природи, розуміння цінності природи.

На формування екологічної компетентності особистості впливають такі педагогічні чинники:

- ефективність системи виховання;
- комплексність та цілісність виховного процесу;
- взаємозв'язок виховання в колективі та самовиховання;
- диференціація та індивідуалізація;
- зв'язок з життям, різноманітність видів діяльності у вихованні.

Невід'ємною складовою екологічної компетентності особистості є набуття нею досвіду прийняття екологічно відповідальних рішень, який може набуватися під час здійснення просвітницької, освітньої та дослідницької роботи безпосередньо у довкіллі.

Обов'язковий компонент процесу формування екологічної компетентності – знання. Якщо людина нічого не знає про об'єкт, вона буде ставитися до нього байдуже. Екологічні знання сприяють формуванню свідомого ставлення до навколишнього світу, природи та закладають основи екологічної свідомості.

Екологічне виховання має на меті не лише озброєння дітей новими екологічними знаннями, а й формування екологічно-компетентної особистості, тобто такої, яка здатна, керуючись здобутими знаннями, сформованими цінностями й досвідом, приймати виважені екологічно-доцільні рішення в життєвих ситуаціях – як у побутових, так і у природному оточенні. Саме ця особистісна характеристика орієнтує виховний процес і виступає показником якості сучасної екологічної освіти. Важливо сьогодні, щоб усі дорослі та діти стали на шлях співпраці із природою.

Екологічна компетентність – категорія екологічної діяльності, пов'язана з екологічною свідомістю, екологічним мисленням та екологічними цінностями. Екологічна освіченість, окрім наявності екологічних знань, умінь і навичок, включає ще сформованість цінностей, установок, особистісних поглядів, що забезпечують готовність дитини до діяльності, але ще не визначають компетентності. Екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

Щоб сформувати екологічну компетентність, учитель має сам орієнтуватися в цих проблемах (глобальних, регіональних, місцевих), мати сформоване почуття громадянської відповідальності за стан природи, бажання та дієву готовність до її збереження.

Екологічна компетентність здобувача освіти формується під час його безпосереднього спілкування з природою — милування, спостереження, трудової та експериментально-дослідницької діяльності впродовж усього шкільного життя. На мою думку, природоохоронні заходи, акції дозволять формувати основи екологічної компетентності на засадах включення учнів у різні види діяльності: практичну, інтелектуальну і естетичну.

Таким чином, в екологічному вихованні необхідно відмовитися від багатьох стереотипів, які були сформовані в попередні роки. Природа не повинна розглядатися лише з утилітарної точки зору. Перш за все, необхідно показати дітям її унікальність, красу й універсальність.

Ознайомлення школярів з природою – один із головних засобів їх розвитку, формування екологічно компетентної особистості, здатної вільно орієнтуватися у природоохоронній ситуації.

Механізм формування екологічної компетентності досить складний і тривалий процес, який передбачає комплексний підхід до навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти і «проходить» шлях від знань, які засвоюються, через почуття та закріплюються у діяльності, що в цілому формує ставлення дітей до природи.

На мою думку, природоохоронні заходи, акції, спостереження є найефективнішими засобами формування екологічної компетентності, за рахунок того, що вони синтезують різні форми і методи роботи ,ознайомлення школярів з об'єктами і явищами природи.

I. Екологічне виховання , як провідний принцип екологічної компетенції здобувачів освіти при вивченні біології.

*Три шляхи ведуть до знань,
шлях роздумів – найбагородніший,
шлях наслідування – найлегший,
і шлях дослідження – найважчий.*

Конфуцій

Зміст предмета біології дозволяє школярам разом з учителем пізнавати навколишній світ, закономірності його розвитку, встановлювати зовнішні та внутрішні зв'язки між об'єктами живої природи, усвідомлювати місце людини в навколишньому світі.

На розвиток екологічних компетентностей здобувачів освіти при вивченні біології впливає три взаємопов'язані складові: екологічні знання, екологічні переконання, екологічна діяльність.

Перша складова - накопичення екологічних знань передбачає: дослідження школярами досвіду природоохоронної роботи (анкети, бесіди, інтерв'ю, випуск екологічних газет); оволодіння знаннями про екологічну обстановку в селі, районі, області, Україні (екскурсії, відеофільми, презентації); ознайомлення з інформацією про охорону рослин та тварин (екопрогулянки, екопоходи, зустрічі з екологами).

Друга складова – становлення екологічних переконань. Через диспути, обговорення, дискусії, конференції, утвердження власної позиції за допомогою конкретних справ пов'язаних з екологією формується переконання в тому, що до природи треба ставитися відповідально, берегти все живе ; розв'язувати екологічні проблеми можна тільки спільними зусиллями, на основі знань законів природи.

Третя складова – екологічна діяльність включає: (догляд за кімнатними рослинами, клумби біля школи, конкретна трудова діяльність на навчально-дослідній ділянці, розчищення парків, скверів); прокладання та оформлення екологічних стежок; пропагандна діяльність (складання пам'яток, екологічних анкет, інформаційних листівок, ведення екологічних щоденників); проекти з охорони навколишнього середовища, участь школярів у природоохоронних екологічних конкурсах; ігрові форми діяльності (конкурси, вікторини, турніри знавців природи, ігри-екскурсії). Екологічна компетентність школяра формується під час його безпосереднього включення в різні види діяльності: практичну, інтелектуальну, естетичну.

Добре зарекомендували себе у формуванні екологічних компетентностей здобувачів освіти такі форми роботи:

- нестандартні уроки (уроки-мандрівки, уроки - диспути, бінарні уроки, уроки-екскурсії, тренінги, інтегровані уроки);
- конференції, дискусії, семінарські заняття;
- заняття з використанням інформаційних та інтерактивних технологій;
- екологічні проекти;
- екологічні акції: (очищення джерел, благоустрій території, упорядкування клумб, годування птахів узимку, насадження дерев);
- участь в екологічних конкурсах.

Механізм формування екологічної компетентності досить складний і тривалий процес, який передбачає комплексний підхід до навчання, виховання та розвитку і проходить шлях від знань які засвоюються через почуття та закріплюються у діяльності, що в цілому формує ставлення дітей до природи.

Формування екологічних компетентностей неможливе без врахування наступних умов:

- 1). Освітній процес необхідно базувати на компетентно орієнтовних завданнях, використовувати місцевий природознавчий і краєзнавчий матеріал.
- 2). Обов'язково використовувати активні форми проведення навчальних занять, які сприяють позитивному впливу на емоційну сферу дитини, сприяють розвитку уваги, уяви, фантазії, мислення.
- 3). На етапі формування екологічних проблем використовувати методи, що стимулюють самостійну діяльність здобувачів освіти, проявляють їх особливе ставлення до проблем, знайомлять з реальними місцевими екологічними проблемами, пошук можливостей їх вирішення.
- 4). Постійне забезпечення на уроках інтерактивних технологій , що передбачають обмін думками, ідеями, уміння критично і творчо мислити..
- 5). Запровадження елементів аналізу діяльності роботи під час уроку, самоаналіз, взаємоаналіз.
- 6). Пошук завдань для створення проблемних ситуацій, використання творчих вправ, колективно – групових справ.

У вирішенні цих питань допомагає цілісність системи:

- формування природничо – наукових знань та екологічної культури школярів в урочний та в позаурочний час засобами новітніх технологій навчання;
- проведення практичних природоохоронних робіт з урахуванням наявних знань, умінь і навичок;

- усвідомлення власного місця, ролі і значення в екосистемі.

Виявляти можливі активні методи формування екологічної компетентності школярів, під час яких освітній процес повинен стати цікавим, раціональним, максимально наближеним до життя.

Ефективне використання інтерактивних технологій навчання сприяє формуванню компетентної особистості, яка живе за сучасними законами, керується власними знаннями і переконаннями, є всебічно розвинутою, самостійною і самодостатньою особистістю потрібною суспільству. Інтерактивні методи навчання, зокрема ігрові технології сприяють активній екологічній діяльності школярів. Екологічна гра – це форма екологічної освіти і виховання екологічної культури, заснована на розгортанні особливостей ігрової діяльності учасників, стимулює високий рівень мотивації, інтересу до природи. Під час організації гри широко застосовується репродуктивний метод – він формує навички самоконтролю, співпраці є іншими учасниками гри. Стратегія цього методу «зроби як я», евристичний метод спрямований на залучення здобувачів освіти до самостійної пошукової діяльності. Це можуть бути: аналіз проблемних ситуацій, дискусії, розв'язання проблемних завдань, що потребують певної сформованості загальноосвітніх умінь та навичок, а також прийомів логічного мислення.

Урок – завжди творчість і пошук. Найефективнішим в сучасному уроці є інноваційне навчання, яке забезпечує позитив мотивації, здобування знань, формує стійкий інтерес до предмету, спрямовує розвиток творчої особистості.

Найголовніше завдання учителя – дати змогу дітям належним чином оцінити важливість екологічної компетенції в житті людини, навчити її любити і оберігати цей світ.

Тренінг на тему: « Збережемо природу Землі для майбутніх поколінь.»

Вступне слово вчителя :

Кожен із нас і всі ми разом узяті – невід’ємна частинка матінки природи. Без неї ми ніщо , бо ніхто з нас не може обійтися ані без води, ані без повітря, ані без Сонця, ані без щедрих дарів якими вона нас годує. Ми не можемо протистояти її силі тоді коли вирують її стихії. Можливо саме тоді людина відчуває свою слабкість і нестримну силу природи. Та світ навколо нас такий чарівний , квітучий і радісний і ми повинні берегти цю чудову та неповторну красу. Але не все у природі так добре якби хотілося. В наш час спостерігаються великі зміни у природі, вони проявляються у вигляді глобальних екологічних катастроф : парниковий ефект, кислотні дощі, озонові діри, смог та інші.

Людська діяльність багато знищує природніх ресурсів, нищить бездушно свою Землю і незабаром може настати час коли природа стане проти людей. Та щоб цього не сталося треба вже сьогодні задуматись як нам допомогти природі, навчитися дбати про неї, відчувати її потреби. Людям потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура і свідомість. Сьогодні на тренінгу ми дамо відповідь на основне запитання , як ми можемо змінити ситуацію, що можемо зробити.

Мета: узагальнити і розширити знання учнів про стан природи нашої планети; вчити бачити красу навколишнього світу ; спонукати до спілкування з природою без завдання їй шкоди, виховання бережливого ставлення до природи, бажання зберегти нашу планету від екологічних лих, охороняти й примножувати багатства і красу природи (виховання нового екологічного мислення й екологічної свідомості.)

Обладнання:

Презентація, дерево очікувань, фламастери , заготовки для міні проекту, папір А4, стікери, комп’ютер.

Девіз уроку

« Природа - такий же унікум, як картина Рафаеля .

Знищити її легко, відновити
неможливо.»

І. П. Бородін

План проведення уроку

I. Організаційна частина. Оголошення теми і мети уроку. (Слайд №1)

На сьогоднішньому занятті ми з вами окреслимо основні екологічні проблеми нашого довкілля, їх причини, наслідки, шляхи вирішення, щоб зберегти нашу природу для майбутніх поколінь.

У нас сьогодні трохи незвичайний урок - тренінг. Це заняття яке містить кілька вправ направлених на досягнення мети.

I.1. Вправа Знайомство.

Я пропоную провести її в такому вигляді. Назвати своє ім'я і подарунок на екологічну тематику.

Я дарую вам – чисте лісове повітря.

Я дарую вам- безхмарне небо.

Я дарую- теплий сонячний промінчик.

I.2.Вправа Очікування. (Слайд №2)

Ви вже почули тему нашого заняття, напишіть на стікерах ваші очікування, починаючи словами «Я очікую...», «Я хочу дізнатися...». «Я надіюсь...».

І прикріпіть на дерево очікування.

I.3. Правила роботи. (Слайд №3)

На кожному тренінговому занятті приймаються правила роботи, яких треба дотримуватися. Вони допоможуть зробити наше спілкування цікавим, корисним, продуктивним.

- 1.Кожна думка має право на існування.
2. Активність всіх членів групи.
3. Дотримання регламенту.
4. Доброзичливі відношення.
5. Говорити коротко, не перебивати.
6. Критикувати висловлювання, а не людину.

Якщо ви не заперечуєте то ми приймаємо ці правила і намагатимемося їх дотримуватися. Якщо у когось є бажання щось додати , прошу.

I.4. Екологічний диктант. Продовжити речення. (Додаток №1)

I.5.Мотивація. Презентація. (Слайд №5,6)

А зараз я хочу вам зачитати інформацію.

Пам'ятайте !

Кожної години на нашій планеті :

1700 акрів продуктивної землі стає пустелею ;

Близько 200 дітей помирає з голоду ;

55 чол. Отруюються і гинуть від пестицидів та інших хімічних речовин;

1000 чол. Вмирають від отруєння водою ;

2000 тонн кислотних дощів випадає в Північній півкулі ;

5-6 видів тварин чи рослин світу зникають.

Кожної хвилини :

Знищується більше 51 акра тропічних лісів ;

Використовується близько 35000 барел нафти ;

Знищується 50 тонн родючого ґрунту через неправильне його використання ;

Виділяється більше 12000 тонн вуглекислого газу в атмосферу;

Я думаю, що після прочитаного мною у вас появилось багато думок , планів, ідей як поліпшити ситуацію , яка склалася на нашій планеті . Адже як сказав Екзюпері «Причепурился сам , причепури свою планету.»

II .Основна частина .

II.1. Вправа: «Клубок ниток.» Чим для тебе є природа? (висловлювання школярів: Для мене природа - джерело натхнення. Для мене природа - місце відпочинку і загартування організму. Для мене природа –джерело краси ,вона викликає почуття радості, подиву. Природа – джерело доброти, піклування про неї робить людину добрішою.) Отже: Ми всі єдині у справі збереження природи для майбутніх поколінь.

II.2. Вправа « Кластер».

«Асоціативний куш» до слова - природа

II. 3. Скласти « Сенкан» до слова – природа

Перегляд презентації (Слайд №7 – 20) Екологічні проблеми сьогодення.

II.4. Розподіл учасників по групах (три групи)

- 1 – група «Повітря»
- 2 – група «Вода»
- 3 - група «Земля»

Робота в групах: Скласти міні проект відносно стихії вам названої. Учні одержують заготовки , де мають вказати: (девіз команди; виникнення проблеми: забруднення повітря ,забруднення води, забруднення ґрунтів; роль стихії у природі та житті людини; шляхи вирішення проблеми.)

Команда вибирає хто буде представляти проект

II. 5. Вправа «Руханка». Екологічна хвилинка. (Додаток № 2)

II. 6. Захист проектів.

II. 7.Прийом «Фішбоун». Робота в групах: (Слайд № 21)

- 1 – група, проблема: Вплив забрудненого повітря на здоров'я людини.
- 2 – група Вплив забрудненої води на здоров'я людини.
- 3 – група Вплив забрудненого ґрунту на здоров'я людини

II. 8.Вправа . Метод «Прес»

Давайте зробимо підсумок . Для відповіді на запитання: «Чому треба берегти природу ?», пропоную такі фрази :

Я вважаю , що

На мою думку.....

Природу треба берегти тому , що...

III. Заключна частина .

III. 1.Вправа « Мозковий штурм»

Аналізуючи все вище сказане , почуте кожен учасник повинен запропонувати правило поведінки з природою і таким чином ми створимо пам'ятку бережного ставлення до природи .

- 1.Не топчіть і не зривайте рослин.
- 2. Не створюйте шуму у лісі.
- 3. Не пошкоджуйте кору дерев, не ламайте гілок.
- 4. Не розбивайте пляшки чи інший скляний посуд.

5. Не залишайте на місці відпочинку пластиковий посуд ,металеві банки, скляний посуд, не засмічуйте територію.
6. Не каламутіть джерел питної води.
7. Не розводьте вогнища у непризначених місцях.
8. Не забувайте гасити вогонь.

III.2. Справджування очікувань.

Отже підходить до завершення наше заняття , чи збулися ваші очікування . Якщо це так? то підійдіть до дерева і прокоментуйте , а на підтвердження цього прикріпіть квіточку на дерево.

Подивіться як розцвіло наше дерево. Дерево є символом життя, а ми його гілочки.

Ви сьогодні добре попрацювали, зробили правильні висновки і мені б хотілося , щоб з ваших квіточок на дереві утворилися рясні плоди. Думаю, що так і буде ви використаєте набуті знання у своєму житті

Друже мій , люби життя
Люби людей , природу
А кривду кинь у забуття
Як камінь в тиху воду.

Б. Лепкий

Домашнє завдання : Намалювати малюнки на тему : «Природа очима дітей», скласти кросворд про природу.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИКТАНТ

1. Негативні зміни в природі називаються –
2. Організація Грінпіс перекладається як –
3. Державний документ, який містить відомості про зниклі види рослин , тварин, грибів і поради щодо їх примноження –
4. Асканія Нова – це
5. Тут охороняють якусь певну ділянку природи і можна здійснювати господарську діяльність, що не загрожує природі

6. Здійснення заходів , спрямованих на збереження , відтворення і раціональне використання природних багатств –
7. Подільські Товтри , Синевир, Шацький – це
8. Зміна природи під дією Сонця , води , вітру – це
9. Зміна природи під впливом людини –
10. Раптова зміна в літосфері Землі –
11. Сайгак , Кулан , кінь Пржевальського – це
12. Тюльпан Шренка , підсніжник білосніжний , півонія Кримська -це

ВІДПОВІДІ

1. Екологічні проблеми .
2. Зелений світ.
3. Червона книга .
4. Заповідник .
5. Заказник .
6. Охорона природи .
7. Національні природні парки .
8. Природні чинники .
9. Видобування корисних копалин .

10. Землетруси , вулкани .
11. Зниклі тварини .
12. Рослини занесені до Червоної книги.

Екологічна руханка

1. Якщо ти не збираєш великих букетів польових квітів – плесни у долоні над головою .
2. Якщо ти ніколи не залишаєш сміття у лісі чи на березі річки – тупни ногами .
3. Якщо ти посадив дерево – пострибай на лівій нозі.
4. Якщо ти милуєшся красою природи рідного краю – пострибай на правій нозі.
5. Якщо ти хочеш більше знати про природу навколо себе – простягни руки вперед .
6. Якщо ти підгодовуєш пташок взимку – обхопи руками свою голову.
7. Якщо ти переконаний , що кожній людині потрібно піклуватися про природу – простягни руки своїм сусідам .

Давайте ось так як ви дружно взялися за руки , ми будемо єдині у прагненні зберегти природу нашої планети.

Анкета (так або ні)

Екологічні заповіді людини.
(Відношення людини до природи)

1. Не користуюся пластиковим посудом, тому ,що цей матеріал не розкладається.
2. Пишу або друкую на обох сторонах аркуша.
3. Не залишаю сміття на природі і не викидаю його на вулицю.
4. Не ламаю гілки кущів, не пошкоджую дерев.
5. Не викидаю сміття у воду , не забруднюю води .
6. Розпалюю вогнища на природі з дотриманням правил.
7. Виключаю воду коли чищу зуби .
8. Здаю на вторинну переробку папір, скло ,метал , пластмасу .
9. Веду здоровий спосіб життя (не курю, не вживаю алкоголю, наркотичних речовин, займаюся спортом).
10. Маю вдома багато кімнатних рослин , що робить повітря чистішим .
11. Виходячи з кімнати вимикаю світло ,телевізор та інші електроприлади.
12. Де можливо , не користуюся транспортом , люблю ходити пішки.
13. Вирощуючи рослини , підживляю лише природними добривами.
14. Підгодовую птахів взимку .
15. Харчові відходи переробляю на органічні добрива.
16. Не користуюся поліетиленовими пакетами .
17. Коли чищу зуби закриваю кран.

ЕКОЛОГІЧНІ КОНКУРСИ

Конкурси є дуже зручним видом роботи з школярами, оскільки вони забезпечують одночасну роботу досить великої кількості здобувачів освіти. Крім того, завдяки їх ігровій природі, конкурси забезпечують зацікавленість в участі у акції, що є запорукою того, що певну частину матеріалу вони запам'ятають напевне.

Критерії оцінювання: швидкість виконання, охайність та правильність.

Конкурс №1

Назва конкурсу: **Опиши рослину.**

Мета: закріпити уявлення про первоцвіти в пам'яті дітей.

Завдання: якомога точніше описати рослину по пам'яті.

Рівень: молодша/середня школа.

Кількість учасників: дорівнює кількості зображень первоцвітів.

Обладнання: горщикова культура первоцвітів чи фотокартки з їх зображенням.

Хід конкурсу:

Кількість учасників повинна дорівнювати кількості первоцвітів. Впродовж 1 хвилини учасник вивчає рослини: роздивляється їх, читає їх назви тощо. Після цього він повертається до рослин спиною і намагається описати названу рослину якомога повніше і йому також можуть задавати запитання стосовно цієї рослини. Можна також замість того, щоб школяр описував рослину сам, описати її йому (він стоїть спиною до експонатів). Тоді його завданням буде назвати щойно описаний вид.

Критерії оцінювання: точність опису первоцвіту.

Конкурс №2

Назва конкурсу: **Прикраси первоцвіт словами.**

Мета: сформувати в дітей позитивне ставлення до первоцвітів.

Завдання: підібрати якомога більше прикметників, що характеризують той чи інший первоцвіт.

Рівень: молодша школа.

Кількість учасників: довільна.

Обладнання: горщикова культура первоцвітів чи фотокартки з їх зображенням.

Хід конкурсу: Учасники характеризують первоцвіти різними прикметниками. Наприклад, при характеристиці підсніжника можна сказати, що він тендітний, ніжний, мужній, сильний і т.д. Той, хто назвав 3-5 прикметників, які характеризують первоцвіт, отримує приз.

Критерії оцінювання: оригінальність та влучність порівняння.

Конкурс №3

Назва конкурсу: **Намалюй первоцвіт.**

Мета: сформувати позитивне ставлення школярів до первоцвітів.

Завдання: надути кульки та намалювати на них зображення первоцвіту.

Рівень: молодша/середня школа.

Кількість учасників: 2-5 учасників.

Обладнання: 2 повітряні кульки, нитки для зав'язування кульок та два спиртові маркери.

Хід конкурсу: Обирається 2-5 учасників, яким видається по спущеній повітряній кульці та по маркеру. Учні повинні швидко надути кульки, зав'язати їх та намалювати на них зображення первоцвітів і вказати їх назви.

Критерії оцінювання: швидкість та якість виконання.

Конкурс №4

Назва конкурсу: **Склади розповідь.**

Мета: сформувати критичне ставлення до людської діяльності.

Завдання: скласти оповідання за зображеннями.

Рівень: середня школа.

Кількість учасників: у відповідності із кількістю наборів карток.

Обладнання: набори карток.

Хід конкурсу: Підбирається декілька наборів карток (по 5 у кожному наборі), які є ілюстраціями певного сюжету (наприклад, ліс, приходять туристи, їдять, збираються додому, пішли, а після них залишилася купа сміття тощо). Обираються учасники, яким видаються набори карток. За ситуаціями, зображеними на картках, дітям слід скласти розповідь.

Критерії оцінювання: цікавість оповіді та взаємозв'язок окремих елементів розповіді між собою.

Конкурс №5

Назва конкурсу: **Закрий очі і малюй.**

Мета: сформуванню позитивне ставлення до первоцвітів.

Завдання: якнайшвидше намалювати малюнок первоцвіту із закритими очима.

Рівень: середня школа.

Кількість учасників: 2 - 4 учасники.

Обладнання: 2 листи ватману, 2 маркери, 2 пов'язки на очі.

Хід конкурсу: Вивішується 2 листи ватману, до нього підходять по одному з учасників і малюють первоцвіти з заплющеними очима.

Інший варіант цієї гри виглядає таким чином: Набирається команда з 5 чоловік. Вони по черзі підходять до аркушу ватману, їм зав'язуються очі і вони малюють певну деталь первоцвіту. У сумі деталі, намальовані учасниками, повинні скласти одну рослину.

Критерії оцінювання: швидкість та охайність малюнка, а також його схожість на реальну рослину.

Конкурс №6

Назва конкурсу: **Склади рослину.**

Мета: формування уяви про цілісність рослинного організму та його будову.

Завдання: скласти пазл первоцвіту.

Рівень: молодша/середня школа.

Кількість учасників: від 2 до 10 учасників (2 команди по 5 дітей).

Обладнання: 2 набори пазлів первоцвіту.

Хід конкурсу: Обирається два учасники (або дві команди по 5 учасників) і кожен з них отримує по набору пазлів. Вони складають пазл рослин та говорять їх назви. При командному способі гри, кожен з учасників отримує одну деталь пазлу та складають пазл усі одночасно.

Критерії оцінювання: швидкість виконання.

Довготривалі конкурси.

У межах даної акції пропонується провести:

1. Молодша школа

Конкурс казок на тему: „Як я врятував/врятувала планету Первоцвітів”

Критерії казок:

1. Казка має подаватися на 1-2 аркушах формату А4;
2. Мова написання - українська;
3. Бажано застосовувати ілюстрації;
4. Роботу підписувати наступним чином: школа, клас, прізвище, ім'я, по-батькові та вік дитини. Дану інформацію можна розмістити на будь-якій стороні аркуша.
5. Журі буде оцінювати роботи за наступними критеріями: а) цікавість сюжету; б) наявність ілюстрацій; в) відсутність граматичних та орфографічних помилок; г) охайність.

2. Середня школа

Конкурс малюнків на тему: „Первоцвіти благають про допомогу»

Інструкції: Намалювати малюнки, присвячені захисту первоцвітів.

Критерії малюнків:

1. Малюнок має бути зображений на чистому аркуші паперу формату А4;
2. Основна тематика малюнку - охорона первоцвітів;
3. Малюнок має бути виконаний кольоровими олівцями або фарбами;
4. На зворотному боці мають бути вказані наступні дані: клас, прізвище, ім'я,

по-батькові та вік учасника. Увага: малюнки, які підписано з переднього боку оцінюватися не будуть.

5. Журі буде оцінювати малюнки за наступними критеріями: а) відповідність зазначеній тематиці; б) гармонія та цілісність композиції; в) нестандартність; г) охайність.

3. Старша школа

Конкурс плакатів на тему «Їх ще можна врятувати»

Критерії:

1. Плакат має бути поданий на аркуші паперу формату А1 (лист ватману).
2. Основна тематика плакату – охорона первоцвітів або інформація про них.
3. Плакат має бути виконаний фарбами, кольоровими олівцями. Дозволяється використання різних фотоматеріалів та ілюстрацій.
4. У якості плакатів можна також застосовувати стінгазети на зазначену тематику.
5. На зворотному боці плакату слід вказати наступні дані: клас та прізвища всіх авторів плакату.

Увага: плакати, підписані з переднього боку прийматися не будуть. Журі оцінює плакати за критеріями:

- а) відповідність зазначеній тематиці та глибина розкриття теми;
- б) гармонія та цілісність композиції;
- в) нестандартність;
- г) охайні.

МАТЕРІАЛИ З ДОСВІДУ РОБОТИ ПО ФОРМУВАННЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

І. Сценарій екологічного свята «Квітковий рай первоцвітів»

Мета. Познайомити дітей з першими весняними квітами лісу, дати знання про первоцвіти занесені до Червоної книги, розширювати знання про охорону цих рослин. Розширити і уточнити уявлення дітей про красу навколишнього світу. Познайомити з народними легендами, що пов'язані з первоцвітами. Виховувати любов до природи, викликати прагнення бережливого ставлення до неї, розвивати навички культурної поведінки.

Ведучий: Добрий день, дорогі друзі і шановні гості!

Велика і прекрасна наша рідна Батьківщина. Усе, що росте і цвіте на ній у садах, лісах, парках, на полях та зелених луках, - це навколишня природа. Кожне дерево, кожна квітка є часткою природи нашої Батьківщини. Усі найкращі та найяскравіші почуття і спогади пов'язані у нас із природою України, рідного краю. Вічна і водночас мінлива краса її раннього дитинства викликає в нас інтерес і захоплення.

Ведучий: Квіти сон-трави великі, дзвоникоподібні, темно-фіолетові або бузкові, закутані від весняних холодів у теплий козушок густого опушення білястих волосків. Ніби сріблясте сяйво оточує рослину, а всередині квітки є багато жовтих тичинок і маточок, які спіральньо закручені і нагадують золоті пружинки. Вони розхитуються під поривом вітру і ніби дзвенять.

На ніч квіти сну закриваються, схиляючи свої голівки, засинають. Може, тому в народі і назвали цю рослину так поетично: сон-трава, сон-зілля, сончик.

А стародавнє слов'янське повір'я говорить, що коли покласти сон-траву на ніч під голову, то уві сні побачиш своє майбутнє.

Ведучий: Барвінок - одна з найулюбленіших рослин нашого народу. Його оспівують в піснях, використовують у весільних обрядах, сплетені барвінкові вінки символізують вірність, постійність.

А українські дівчата з прадавніх часів готують з блакитних квітів барвінку навар і ним умиваються, завдяки цьому шкіра набуває гарного кольору, стає м'якою, еластичною.

Здавна вірять, що барвінок може оберігати від злого чаклування, нечистої сили. Його пагонами оббивали вікна й двері, щоб нечиста сила не проникла в дім щойно зійде сніг, барвінок радує своїм зимово-зеленим листям – символом постійності, вірності, вічної пам'яті, а від квітня до червня квітне казково синього кольору квітами, утверджуючи Весну.

Ведучий: Всі, хто хоч раз відвідував ліс запам'ятав таку картину – над морем трійчастих зелено-сизуватих листків здіймається справжнісінька повінь суцвіть китиць з білими, рожевими, бузковими, пурпурно-фіолетовими квітами. Які мають витончений запах меду з ваніллю. Це ряст. Наукова назва рясту в перекладі означає «чуб», «ковпак».

Є в нашого народу звичай: коли розквітнуть проліски та ряст, хлопці та дівчата юрбою ходять у ліс, милуються і співають гаївок.

Ведучий: На стеблі – мініатюрний різнобарвний букетик – пурпурові, рожеві, фіолетові, блакитні, сині квіти, ніби райдуга. Це – медунка.

Таку назву квітка отримала, бо в ній багато нектару, і комахи прилітають до неї, а різнокольорові квіти подають їм сигнал. Медунка – лікарська рослина. Але не рвіть її в букети – вона не відживає у воді, у вазі. Медунка – це лісова рослина.

Ведучий. Крокуси мають ще одну назву – шафран. З давніх-давен їх вирощують для виготовлення ліків та прянощів, з гострим смаком і пряним запахом.

В давнину шафран цінувався і як цілюща рослина проти багатьох недуг: коли треба було втамувати біль. А ще кажуть, що шафран здатний збуджувати сміх та веселості. Як рідкісна рослина крокуси також занесені до Червоної книги і перебувають під охороною закону.

Ведучий. Ботаніки називаю цю квітку проліскою сибірською. Починають цвісти в березні-квітні. Це дуже захоплива картина. Поверхня

лісового ґрунту аж виблискує ніжною синявою, ніби клаптики весняного блакитного неба впали на землю і синіють серед голого віття дерев і чагарників. Проліски, не тільки прегарні декоративні квіти, вони мають також цілющі лікарські властивості, адже лікують хвороби дихальних шляхів.

Ведучий. Сестра нарцисів, лілій ніжних і неповторна серед них,

Цвіте прекрасна білосніжна, конвалія, в лісах моїх.

Із зеленої сорочки, що зіткнув зелений гай,

Білі дивляться дзвіночки. Як звуть їх – відгадай.

Це конвалії у гаю на галявині цвітуть.

І ніде, ніде немає кращих квіточок мабуть.

Дрібнесенькі дзвіночки, неначе воскові,

Нанизано рядочком на довгому стеблі.

І ніжно-запашні, найкращі із квіток,

Конвалії біленькі зовуть нас у лісок.

Українська поетична легенда розповідає, що сріблясті дзвіночки конвалії з'явилися зі щасливого сміху лісової русалки Мавки, коли вона відчула повноту великого справжнього кохання. Конвалія – символ ніжності, радості, краси, вірності і чистоти кохання.

Вікторина "Чи знаєте ви первоцвіти?"

1. Яку квітку з первоцвітів занесено до Червоної книги України? Відповідь: підсніжник білосніжний, тюльпан дібровний, сон чорніючий, рябчик шахматний, півонія тонколиста.

2. Який первоцвіт називають хамелеоном за його здатність змінювати забарвлення квіток від рожевого до синього? Відповідь: медунка.

3. На деяких старовинних портретах Микола Коперник тримає в руках квіти конвалії. Що означала в ті часи мармурово-біла квітка?

Відповідь: вона була емблемою доктора медицини.

4. Листя яких первоцвітів використовують для приготування весняних салатів?

Відповідь: пшінки весняної, первоцвіта, медунки.

5. З яких первоцвітів виготовляють ліки від серцевих захворювань?

Відповідь: конвалія звичайна, горицвіт.

6. Для чого служить "кожушок" із сріблястих волосків у сону? Відповідь:

для захисту від весняних холодів.

7. Який первоцвіт служив древнім римлянам показником залягання підземних вод? Відповідь: мати-й-мачуха.

8. З яких первоцвітів одержані садові форми? Відповідь: первоцвіт, шафран, тюльпан, фіалка, нарцис, півонія, конвалія.

9. Який період квітнення ранньовесняних рослин? Відповідь: дуже короткий від 2 – 4 тижнів.

10. Назва якої весняної рослини говорить про її місце зростання? Відповідь: калюжниця болотна.

Вчитель: Пам'ятайте самі й іншим пояснюйте, що зриваючи багато лісових квітів, ми нівечимо природу. Є рослини, яких у природі залишилося дуже мало, їм загрожує знищення, зникнення. Тому їх занесено до Червоної книги. Оберегайте первоцвіти – це перші зелені красиві зірки весни! Нехай вони зоріють радістю вам. Нехай в кожному серці, квітне лише радість.

II. Екологічний КВК «Квіти весни»

Зал прикрашений малюнками, плакатами ранньоквітучих рослин. На видному місці стенд «Список рідкісних весняних рослин».

Стенд «Поради школярам по охороні первоцвітів»

1. Не зривати квітучих рослин.
2. Проводити роз'яснювальну роботу серед товаришів, населення про охорону ранньоквітучих рослин.
3. Проводити рейди «Зеленого патруля» по охороні рослин.
4. Закласти ділянку первоцвітів на шкільних квітниках.
5. Взяти під охорону окремі ділянки малопоширених ранньоквітучих рослин.

Ведучий. Коли ми говоримо про охорону рослин, то в першу чергу розуміємо рідкісні види, або ті, що знаходяться під загрозою зникнення в результаті господарської діяльності людини. Між іншим, небезпека зникнення нависла і над досить звичайними рослинами, особливо ранньоквітучими. Настала весна. В лісах з'явилися перші її вісники – проліски. Трохи пізніше зацвітає ряст порожнистий, з жовтими і фіолетовими квітами різних відтінків. Мало хто знає, що бульбочка, з якої весною відростає стебло і суцвіття рясту, протягом літа поступово заміщується новою. І коли ми зриваємо квітуче стебло, формування нової бульбочки порушується, рослина погано підготується до зими і може загинути. На жаль, що не рік, на лісових галявинах розцвітає дедалі менше ранньоквітучих рослин. Все рідше зустрічається у наших лісах одна з найкращих весняних рослин – сон-трава. Вона дуже чутлива до витоптування, обривання, пересадок. Поки що не рідкість у нас анемона жовтецева, а от її родички – анемони дібрової з кожним роком стає менше, а в деяких лісах вона зовсім зникла.

Хоч ще й широко розповсюджені у нашій місцевості пшінка весняна, кульбаба звичайна, зірочки жовті, мати-й-мачуха звичайна, але й вони заслуговують уваги. Молоді листочки пшінки, наприклад, багаті на вітамін С і зібрані до цвітіння вживають як салат, з них варять смачний весняний борщ. Але пам'ятайте, що пізніше після цвітіння, рослини мають певні отруйні властивості. Листки і квіти мати-й-мачухи вживаються при захворюванні дихальних шляхів.

В листках кульбаби чимало вітамінів: С, Е, А, є в них солі заліза, кальцію, фосфору. Корінь містить цукор, смолу, віск, органічні кислоти, інулін. З ніжних весняних листочків цієї рослини готують салати.

Про ці та інші весняні рослини, які потребують охорони, ви дізнаєтеся із зустрічі, на яку нас запрошують команди «Пролісок» і «Первоцвіт».

Під звуки п'єси Чайковського «Підсніжник» виходять команди учнів 5-7-х класів по 5 чоловік.

Ведучий представляє команди.

1. Привітання команд, захист емблем і назв, що носять команди (представники від команд розповідають про біологічні особливості і охорону рослин, якими названі команди).

Команда «Пролісок»

У березні, коли вже земля пробудилася від зимового сну, в лісі трапляється побачити таку картину: ніби клаптики блакитного весняного неба впали на землю і синіють серед голого віття лісових дерев та чагарників. Це квітує провісник весни – пролісок. Про масове цвітіння цієї рослини видатний вітчизняний ботанік В.В.Альохін образно писав, що в дубовому лісі навесні є два неба: одне над головою, а друге під ногами. На земній кулі нараховується близько 90 видів квіток цього роду, серед них є з лікувальними властивостями.

Проліски – невеликі багаторічні цибулинні рослини роду проліска, з родини лілійних, мають прикореневі листки і безлисті стебельця з квітами. У нашому лісі квітують проліска дволиста та проліска сибірська (показують малюнки). Проліска розмножується насінням і цибулинами, її квіти можна легко культивувати на клумбах.

Команда «Первоцвіт»

По всіх куточках землі української можна зустріти багаторічні рослини з розеткою прикореневих листків та безлистими квітконосними стеблами з зонтикоподібними суцвіттями жовтих або рожево-фіолетових трубчастих або колесоподібних чи чашоподібних квіток. Це – представники роду первоцвіт з

родини первоцвітних. На Україні росте дев'ять видів цих рослин. Найпоширеніший первоцвіт весняний або лікарський. Називають цю рослину ще ключиками літа, оскільки рослина цвіте в другій половині весни, напередодні літа. Одна з середньовічних легенд твердить, що первоцвіт виріс на місці ключів від раю, які випали з рук на землю у розгубленого апостола Петра, коли він почув, що чорти підробили ключі від раю і хочуть заселити його нечистою силою. Первоцвіт весняний має цілющі властивості. З лікувальною метою використовують кореневище з коренями, листки і квіти. З листків готують цінні вітамінні салати, зелені супи, борщі, пюре. В них багато вітаміну С, є також провітамін А – каротин. Два листочки первоцвіту містять добову дозу вітаміну С для дорослої людини. Первоцвіти добре розмножуються насінням і частинами кущів, можна культивувати на клумбах, розсівати і розсаджувати на галявинах у лісах, парках.

2. Розминка команд.

1. Назвати по три рослини, які квітують навесні у нашій місцевості, розповісти, з чим пов'язаний їх ранній період квітування, про їх охорону (для обох команд).
2. Який першоцвіт називають хамелеоном і чому? Що ви знаєте про цю рослину(відповідає команда «Пролісок»). (медунка темна)
3. Завдяки чому мати-й-мачуха одержала таку назву? (відповідає команда «Первоцвіт»).
4. Який первоцвіт називають квіткою 12 богів і чому? (відповідає команда «Пролісок»). (первоцвіт весняний)
5. Які з первоцвітів використовуються в парфумерній промисловості? (відповідає команда «Первоцвіт»). (Конвалія, фіалка)

3. Конкурс капітанів

1. Пригощають один одного салатами. Листки яких первоцвітів використані для приготування даного салату? Що ви знаєте про рослини?
2. Розповісти одну з легенд про рослини первоцвіти.

3. Які ранньоквітучі рослини використовуються для виготовлення ліків від серцевих захворювань? Відповідає капітан команди «Пролісок» (Конвалія травнева, горицвіт весняний)

4. Які первоцвіти застосовуються в медицині для лікування верхніх дихальних шляхів? Відповідає капітан команди «Первоцвіт» (Мати-й-мачуха, медунка темна, первоцвіт весняний)

4. Відгадай загадку – намалюй відгадку.

5. Слово учасникам художньої самодіяльності.

(Від кожної команди вірш і пісня про ранньоквітучі рослини, виконують відомі або складають самі).

6. Майстер-клас «Зробимо первоцвіти своїми руками» (обов'язково виготовляємо первоцвіти з вторинного матеріалу)

7. Конкурс садівників.

Перевірка домашнього завдання на тему «Які первоцвіти вирощуються на клумбах, як культурні рослини? Яка агротехніка їх вирощування?»

Слово журі. Підведення підсумків. Нагородження переможців.

Вікторина «Первоцвіти»

Мета: формувати цілісне сприйняття природи, виховувати бережливе ставлення до рослин, доприроди.

Завдання: поглибити знання про первоцвіти, розвивати екологічне мислення, виховувати бажання до природоохоронної діяльності.

Вік учасників: 11-15 років.

Обладнання: малюнки і фотографії первоцвітів.

1. Існує легенда, в якій розповідається, що ці квіти – ніжний, щасливий сміх Мавки, героїні «Лісової пісні» Лесі Українки, що перлинами

розкотилися по лісу, коли вона вперше відчула радість кохання. Ці квіти – улюблені рослини багатьох видатних людей: П. І. Чайковського, Лесі Українки, Софії Ковалевської. Назвіть цю рослину (*Конвалія*).

2. Я квітку не можу зірвати,

Бо їй, як людині, болить.

Як нам, моє серце крилате,

Під сонцем їй хочеться жити.

Назвіть автора цих пронизливих рядків. Це український поет – наш земляк (*В. Сосюра*).

3. Магомету приписують слова: «Якби в мене було три хлібини, то я б одну залишив, а дві інші продав і купив квітку цієї ранньоквітучої рослини, щоб нагодувати свою душу». Про яку квітку йдеться? (*Про гіацинт*)

4. За англійською легендою, святий Леонард три дні та три ночі бився з драконом і переміг його. А з пролітої крові вирости білосніжні квіти, які англійці називають лучними ліліями. А як ми називаємо цю рослину? (*Конвалія*)

5. Чому рано навесні серед метеликів, які запилюють ранньоквітучі рослини, можна побачити кропивницю та лимонницю, а інші метелики з'являються пізніше? (*Кропивниця та лимонниця крилатими зимують у лісовій підстилці, а інші метелики – хто у вигляді яйця, а хто лялечки, і стають крилатими пізніше*)

6. Їх пристрасними прихильниками були Рішельє, Вольтер, Бірон, Людовік XVIII, австрійський імператор Франц II. Про них складали легенди, розповідали казки. Ними славиться Голландія. Хто вони? (*Тюльпани*)

7. Ця ранньовесняна квітка, спочатку цвіте, розпускаючи свої яскраво-жовті кошики, а вже потім на ній з'являється листя, через що квітка й одержала свою назву. Назвіть її (*Мати-й-мачуха*).

8. У різних куточках нашої країни на запитання, якого вони кольору, дадуть різну відповідь – одні скажуть: блакитного, як весняне небо, інші заперечать: золотистого, як сонячний промінчик, треті – білого, як сніг, який

не встиг розтанути. І всі будуть праві. Тому що під однією назвою вони знають різні квіти. Назвіть їх спільну назву (*Проліска*).

9. Давні римляни щорічно навесні влаштовували веселе свято, присвячене богині садів і квітів. Пізніше на її честь почали називати весь рослинний світ. Хто вона? (*Флора*)

10. Ця симпатична рослина відома набагато менше, ніж тюльпан чи конвалія. В перекладі з латини її назва означає «шахова дошка». Дійсно, пелюстки багатьох видів строкаті, ніби розфарбовані світлими й темними, майже прямокутними плямами, що чергуються. Через красу та дивовижне забарвлення квітки цієї рослини часто стають здобиччю збирачів букетів, їм загрожує повне знищення, тому вони занесені до Червоної книги. Хто вони? (*Рябчики*)

11. Ці квіти прямо стосувалися появи бірж. Слово «біржа» походить від знатної фламандської родини Ван дер Берзе, що проживала у місті Брюгге та віддала під торговий зал свій палац. Їх продавали й купляли, наживаючи величезних грошей. Назвіть ці квіти (*Тюльпани*).

12. Про походження цього первоцвіту в Середні віки склали цікаву оповідку. Одного разу апостол Петро випустив з рук довірені йому ключі від Царства Небесного. В'язанка золотих ключів, падаючи від зірки до зірки, полетіла на Землю, і в тому місці, де вона впала, виросла жовта квітка. І хоча ангел, посланий святим Петром, повернув ключі, їх відбиток залишився на землі. З того часу кожного року виростають квіти, що відмикають двері теплій погоді. Що це за квіти? (*Примула*)

13. Старовинна легенда розповідає, що в момент вигнання Адама і Єви з раю було холодно, йшов сніг, і Єва мерзла. Щоб її втішити, кілька сніжинок перетворилися на квітки – вісники весни. Які квіти? (*Проліски*)

14. Вважають, що ця рослина має пророчу силу. Якщо покласти її на ніч біля голови ліжка, вона покаже людині її долю уві сні. Вважають також, що людина, яка засне в цій траві, набуває здатності пророкувати уві сні майбутнє. Назвіть цю рослину (*Сон-трава*)

15. В Україні це одна з найулюбленіших рослин. Вона має чимало місцевих назв. Ось деякі з них: вовча кукурудза, вовчі фіалки, дикий виноград, гладиш, любка, ранник, черемха польова та інші. У давніх легендах розповідається, що її квітки виросли зі сліз нареченої, яка «виплакала» очі, очікуючи з далекого походу козака (*Конвалія*).

16. Під час запліднення у квіткових рослин обов'язковою умовою є потрапляння пилка на приймочку маточки. Яке фізичне явище сприяє цьому? (*З'ясовано, що пилок усіх квіток заряджений позитивно, а маточка – негативно. Різнойменні заряди притягуються*)

17. Назвіть квітку, що уособлює собою одне з найгарніших явищ природи. Що це за квітка та явище? (*Півники. Веселка*)

18. Цибуляста ранньовесняна рослина з квітками синього, блакитного, рідше фіолетового або майже білого кольору. Видовий епітет цієї рослини – «сибірська» – помилковий, адже в Сибіру вона не зустрічається. Німецька назва цієї рослини – блакитна зірка – найбільш точно відбиває красу і ніжність цієї квітки (*Проліска сибірська*).

19. Квітки цих первоцвітів, що потребують охорони, неправильні, фіолетові, білуваті або жовті, зібрані в гарне суцвіття. Медоноси. Назвіть рослину (*Ряст*)

Вірш «Збережи, первоцвіт!»

Природа людині дала заповіт
Він звучить «Збережи первоцвіт!»
Квітка маленька, що вийшла з землі,
Поборовши морози, сніги і дощі
Безпомічна й квола, слабка ще вона
І в днину холодну чекає тепла.
Ті квіти тендітні й красиві такі,
Ростуть й звеселяють життя на землі.
Людино! Зумій зберегти цю красу
Не вбий! Не зірви! Не струси з них росу!
Тоді квітка кожна, що в лісі росте,

Промовить до тебе: «Спасибі за все!»
Спасибі за те, що вберіг ти мене
Хай горе й біда тебе омине,
І сповниш природи тоді заповіт
«Людино! Зумій зберегти первоцвіт!»

Автор: Софія Гірняк,
14 років, 8 клас.

ЕКОЛОГІЧНА КАЗКА

«Пташки додому повертають, рідну землю прославляють»

Мета: На традиціях українського народу прищеплювати любов до природи рідного краю, а саме до її пернатих мешканців

* Розширити і поглибити знання дітей про приліт птахів навесні, про українські традиції зустрічі їх.

* Виховувати бажання піклуватися про пташок, оберігати їх, оберігати природу.

Обладнання: ноутбук, проектор, казкове віконечко, паперові квіти, струмки, сонечко, телеграми, фото дітей з виготовленими шпаківнями.

Хід казки.

(Діти в костюмах птахів, українських костюмах, дівчата старших класів в образі весни та казкарки, хлопчик 4 класу – листоноша)

Вчитель

- (Вмикається відео «Дзвенять струмки»)
- Прийшла весна.
- Що побачили?(це дзвенять перші весняні струмочки.)
- А що це означає?(прийшла весна.)
- А що чути крім струмочків?(пташиний спів)
- Сьогодні свято наше незвичайне. Ми поринемо з вами у весняну казку. А називається вона ...
- « Пташки додому повертають – рідну землю прославляють.»
- Отже, починаємо!(вчитель відкриває казкове віконечко, в ньому з'являється казкарка.)

Казкарка - Не в деякому царстві, не в деякому державстві, а тут, на рідній Україні, жила-була Весна .(виходить Весна)

- Заблищала вона сонечком (Весна прикріплює на дошку сонечко), задзвеніла струмочками (розкидає струмочки) і почала кликати пташок із

вирію, адже рідний край найдорожчий у світі не тільки для людей, а й для птахів.

(Виходить учениця).

(слайд, вишні цвітуть)

Одна Батьківщина і двох не буває,

Місця, де родились, завжди святі,

Хто рідну оселю свою забуває,

Той долі не знайде в своєму житті.

Казкарка. - От і повернули пташки свої голівки в бік рідної землі. Вони так скупили за рідним лісом, полем, за дощиком, за весняними пахощами в милій серцю стороні.(Роздається стукіт у двері)

Вчитель. - А хто це там стукає до нас? (входить листоноша)

Листоноша. - На вашу адресу надійшли телеграми (дістає телеграми, зачитує їх)

- Телеграма 1.(с. Любешка, друзям птахів)

Прилетів 9 березня. Дуже сумував за вами і рідною Україною. Насолоджуюсь красою рідного краю. Співаю радісні пісні у височині.

Ваш Жайворонок.

- Телеграма 2. (с. Любешка, третьокласникам)

Оглянули шпаківні, виготовлені вами, залишились задоволені. Дякуємо за турботу . Влітку знищимо всіх шкідників.

З привітанням - Шпаки.

- Телеграма 3 (с. Любешка, здобувачам освіти 4 класу)

Всім відповідаю, найкраща земля – Україна, краще рідної немає. Шлю привітання з Київської землі.

Журавель.

- Телеграма 4 (с. Любешка, школярам)

Вилітаємо з Африки. Терміново повідомте, чи вже є у вас комахи. Якщо немає – ми затримаємося в дорозі.

З повагою, Ластівки.

Вчителю . Дякуємо тобі, наш листоношо, за чудові телеграми, а пташки дійсно поспішають до нас з теплих країв.

(Виходить учень) (слайд, зграя птахів)

Учень.

Із землі півдня, тепла, погоди

Весняні птахи до нас летять.

Жене їх туга крізь гори й води

У край коханий до українських хат.

І хоч голівки втомлені клонять,

Крильми живіше міряють шлях,

Коли їм рідне всміхнеться підсоння,

Село родиме, рідний дах.

Казкарка - Так от, кличе Весна пташок з теплих країв. Найпершою прилетіла пташка... Ану ж, відгадайте, хто така?

(Виходить учень) Загадка

У горі тремтить сіренька цятка

І пісні співає голосні,

Що правда тільки навесні.

Скажіть швиденько, що за пташка?(слайд, Жайворонок)

(Виходить Жайворонок)

Жайворонок.- Я прилетів найпершим. Цей день 9 березня, свято Обертіння. У народі кажуть, що в цей день пташки обертають голівки в бік Батьківщини, збираються летіти додому . А я вже тут.

Мій приліт говорить про прихід весни. Гніздечко своє моститиму пізніше у густій траві. А поки що співаю у височині свою дзвінку пісеньку, радію, що повернувся додому.

Казкарка.

- Наш народ дуже любить цю веселу ранню пташку і склав про неї народні прикмети.

(Виходить учениця)

Учениця . Народні прикмети:

1. Якщо жайворонки летять високо – на врожай, низько – навпаки.

2. Ранній приліт жайворонків – на теплу весну.

Казкарка. - І в нас є свої жайворонки, пташки співучі. То ж послухайте їх. (виконання пісні «Веснянки»)

Казкарка. - Дуже зраділа весна жайворонкові. Сонечко ще вище підняла (Весна піднімає сонечко) струмочками ще більше задзвеніли (розкидає струмочки). І зове наступного птаха. Ось якого.

(виходить школяр). Загадка

Чорномазий, білодзьобий,

Він за плугом важно ходить.

Сторож вірний він полів,

Перший вісник теплих днів.(слайд – грак)

(Виходить Грак) - Майже разом із жайворонками прилітаю я, грак. Мене називають справжнім провісником весни. Коли ми прилітаємо, то здійсмаємо такий галас, як на українському ярмарку. (відео «Граки прилетіли»)

- Так це саме ми радіємо весні в рідному краї. Тепер уже готуюсь гнізда мостити. Адже у мене їх не одне, а кілька. Мошу їх на деревах із гілок.

Казкарка - Український народ склав прислів'я та приказки про прикмети своїх галасунів.

(Виходить школяр). Народні прикмети:

1. Граки зграями в'ються – на зміну погоді.

2. Граки пасуться на траві – на дощ.

Прислів'я

Грак на горі – весна на дворі.

(Влітають дика гуска та дика качка)

Казкарка - А це хто такі? Розповідайте.

Дика качка - Хто ми, відгадайте:

У воді купалася, сухою залилася. (слайд дика качка, дика гуска)

Дика качка і гуска - Так це ми, дикі качки та дикі гуси!

Дика гуска - Ми повертаємося вслід за граками. Коли ми прилітаємо, діти кидають соломку і кричать: «Гуси, гуси ось вам на гніздечко, а нам – на здоров'ячко»

Дика качка - Подібно до гусей, ми, качки, летимо високо над землею, а тільки розтане сніг – мостимо гнізда у очереті, під корчами.

Вчитель. Для дикої качечки українські дівчатка виконували пісню-хоровод «Ой виплинь, виплинь, гоголю». Гоголь – один із видів диких качок .
(Виконання даної пісні, дівчатка виконують хоровод, в центрі – качечка)

Пісня

Ой виплинь, виплинь, Гоголю,

Винеси літо-літечко,

Зелене житечко,

Хрещатенький барвіночок,

Запашний васильочок.

Вчитель - А ось послухайте, які народні прикмети склали українці про цих птахів

(Виходить школяр) Народні прикмети

1. Качки і гуси прилітають жирними – буде холодне літо.

2. Качки летять високо – буде холодна весна.

3. Гуси ховають голову під крило – буде холодно.

Казка - А весна вступає в свої права: там перша квіточка з'явилася(Весна кидає квіточку), там перша брунька(розкидає бруньки), майже розтанув сніг. І закликає Весна ще одного птаха.

Відгадайте, хто це.

(Виходить школяр) .Загадка

Діти, хто з вас відгадає,

Що за пташка так співає:

Як горобчик, цвірінчить,

Мов сорока, скрекотить,

Наче качка, кряче,

Мов дитина, плаче...

Хто ж виспівує отак?

Та це ж так співає...(слайд – шпак)

(Виходить Шпак) - Ми, Шпаки, прилітаємо, коли на полях з'являються перші проталини. Перші кілька днів літаємо зграями, шукаємо місце для житла. То ж поспішіть зробити шпаківні і повісьте їх у своєму садку. Ви почуєте різноманітний спів і, навіть, деякі людські слова. Так, це я, Шпак, можу все так робити: і співати, і говорити.

Казка - Дуже вправний шпачок. Швидко літає, гарно співає. А чим ви його порадуєте?

- Скоромовкою.(Діти декламують скоромовку)

І шпачисі, й шпаченят

Шпак шпаківню шпаклював.

Але тишком-нишком дятел

Ту шпаківню поклював.

Й грудку дятлові дає:

- Ось бери, перешпаклювай,

Як не знаєш, що клюєш.

Казкарка - Он який завзятий шпак,

Справедливий і мастак:

Щоб житло своє створити

І родину захистити.

- А Весна крокує далі рідним краєм: квіти розсипає, бруньками дерева
вкриває і вже радіє новому птаху. Хто ж це?

(Виходить учениця) Загадка

Які ноги, такий ніс,

По болоту ходить скрізь,

Хату на хаті має,

Рахунок жабам знає.(слайд – лелека)

Вчитель - Які ж ноги і ніс у лелеки (довгі, червоні)

Казкарка - 19 березня закликає весна лелеку додому. Він вважається
покровителем сім'ї і рідної оселі.

(Виходить лелека). Лелека

- Я приношу щастя в сім'ю. В народі кажуть, що я приношу з вирію дітей.
Мене вважають символом України. Хто зруйнує моє гніздо, того жде біда.
Його будую високо на хаті, на стовпі із гілок дерев та хмизу.

Казкарка - Український народ просто обожає цього чудового птаха і склав
про нього безліч пісень. То ж послухайте одну з них.(слайд, лелека);Учні
виконують пісню

«Лелеченьки».

- І скоромовку склав про нього.

(Виходить учениця) Скоромовка

Летіла лелека, заклкотіла до лелеченят.

Казкарка - А весна радіє кожній пташці. От уже і наступну прикликала. Ой,
як же він схожий на лелеку! Бачу, бачу, поспішає, а хто ж це?

(Виходить учень) Загадка

Крик у небі навесні,

Слід, як ключ, у вишині,

Чуємо: «Курли, курли...»

Прилетіли...(слайд, журавель)

(Виходить Журавель) . Журавель

- Я прилітаю в кінці березня – на початку квітня. Відразу ж приступаю до
спорудження гнізда. Його майструю з щільно утрамбованої купи очерету з
домішками моху і невеличким заглибленням в центрі. Дуже люблю щипати
те, що росте на городах. От і пісеньку-гру український народ склав про мене
– «Унадився журавель» (виконання пісні-гри)

Казкарка - Люблять діти весну. За що? За її яскраве сонечко, за пташиний спів, за веселі пісні та розваги.

- Ой ми з вами заговорились, Весна вже зустрічає нового птаха. Збираючись в дорогу, він запитав: «Ачи прокинулись уже комашки?»

(Виходить учень) Загадки

Швидко скрізь цей птах літає,

Безліч мошок поїдає,

За вікном гніздо будує.

Тільки в нас він не зимує. (слайд, ластівка)

Ластівка - Я одна прилетіла, бо так хотіла попасти на свято. Подружки мої прилетять на початку, або в середині квітня. Комашок ще немає. Але дятлик обіцяв, що не залишить у біді, пригостить і мене комахами, які видовбує з-під кори дерев. Я – символ життя, любові. Хто зруйнує моє гніздо, той залишиться без сім'ї і, крім того, весь покритється ластовинням.

- А своє гніздечко ми споруджуємо під стріхою, ліпимо його з грудочок землі та глини.

Казкарка - З давніх-давен народ шанує цю лагідну, ніжну пташку. Мами часто своїх діток називають «ластів'ятками». Пісень про неї складено багато. Колись на Україні і Новий рік відзначали навесні, тоді, коли повертались додому ці «Божі створіння» - так величав народ свою тендітну пташку. І була така щедрівка.

(виконання «Щедрик, щедрик, щедрівочка»)

Казкарка - Такою уявляли ластівку українці. А ще вони склали про неї прикмети та прислів'я.

(Виходить учень) Народні прикмети:

1. Ластівки в'ють гнізда на сонячній стороні – на холодне літо.

2. Ластівки літають низько над землею – на дощ.

Прислів'я

Ластівка весну починає, а соловей – кінчає.

Казкарка - Іде, лине весняна пісенька рідною Україною . Уже й до нашого села долетіла . Ось послухайте .

(Виконання пісні «Вербовая дощечка»)

Казкарка - Ось весна вже буяє в усій своїй красі. І зове в рідну оселю свого чудового мешканця . А кого ж?

(Виходить учень). Загадка

В мене є великий хист,

Я співаю, як артист.

Спів мій радісний усюди

Дуже люблять слухать люди.

(Слайд , соловейко) (Входить Соловейко)

- Повертаюсь я в середині квітня. Одразу ж заворюжую своїм чудовим співом.

Гніздо влаштовую на землі в гушавині, або низько над землею з гілочок хмизу і пуху. Є таке прислів'я: Не потрібна солов'ю золота клітка, краще йому зелена гілка. А чому? Бо я можу співати тільки на волі.

Казкарка - Цей спів невимовно красивий. Це – найкращий пташиний спів
Хочете послухати ? Ось він - соловейко .

(Відео « Спів солов'я »)

Казкарка - А ось послухайте, як співає наш Соловейко.

В нього теж великий хист,

Він співає, як артист

(Виконання пісні про весну Соловейком, слайд, соловейко)

Казкарка- А весна співає, а весна сміється. Уже прилетіли зяблик, (слайд) ,
дрізд,

(слайд), незабаром – зозуля . . . Хіба можна їх всіх порахувати? Ось скільки в
неї пернатих друзів. Всі вони прилітають і радують своїм співом.

Весна - Пташечки , а як діти приготувались до зустрічі з вами ?

Ластівка - Виготовили шпаківні, повісили у садку.

(Слайди, фото шпаківень , виготовлених учнями)

Казкарка - Та ось весна засмутилася . Вона згадала хлопчика , який стріляв
пташок з рогатки , іншого – який руйнував пташині гнізда , чіпав яєчка в них.

І вирішила вона разом з пташками скласти звернення до вас , діти .

(Звернення пташок і весни до дітей). Пташки

1.Бережіть нас .

2.Не руйнуйте наші гнізда .

3.Допомагайте нам , взимку розвішуйте годівнички , а навесні – шпаківні .

4. Оберігайте нас від хижаків .

5.Не шуміть в лісі весною , коли ми висиджуємо пташенят .

6. Не стріляйте в нас з рогатки .

Всі пташки . І тоді ми будемо розвеселяти вас своїм чарівним співом і
знищимо всіх шкідників .

(Слайд , ремез). Весна

Ремези сплели в гіллі рукавичку – хатку .

Скоро , скоро вже малі будуть пташенятка .

Не скрадайтеся ніхто , навіть і скраєчку –

Птахи кидають гніздо , як торкнеш яєчка .

Вчитель - Пам'ятайте про це, діти, і тоді ви побачите отаку весну .

(Відео «Весна в лісі»)

Казкарка - От і надійшла до кінця наша казка про весну чудесну і про її
пернатих друзів. Але пам'ятайте, ви можете бачити казку кожного дня, якщо
будете берегти і любити все живе на землі !

(Виконання пісні про пташок)

Я тебе врятую , пташко

Холод , студінь , завірюха
Мете і свище надворі
Мороз щипа , хапа за вуха
Усе завмерло навкруги

А я біжу , дивлюсь переді мною
Лежить маленька грудочка небес
Ця пташка вчора ще літала попід хмари
Зовсім знеслилася днесь

І я взяла її у руки , пригорнула,
Притисла до серденька , обняла ,
І тихо -тихо шепотіла
Боячись , щоб вона не померла

“Я тебе врятую , пташко”
Від моїх рук іде тепло
І це зовсім є неважко
Коли ти чиниш для когось добро.

Автор: Гірняк Софія
 7 клас,13 років

ЛІТЕРАТУРА

1. Білявський Г.О., Фурдуй Ф.С., Костіков І.Ю. Основи екологічних знань. 10-11. - К.: Либідь, 1999. - 33 с.
2. Державна національна програма «Освіта»: Україна ХХІ століття // Урядовий кур'єр. - 1993. - № 4-5.
3. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. «Освіта України». – К.: Педагогічна преса. - 2004. - № 5. - С. 1-12.
4. Заверуха Б.В. Квіти дванадцяти місяців. – 2-е вид. до I перероб. – К.: Урожай, 1986. – 176 с.
5. Заверуха Б.В. Рослини Червоної книги. – К.: Урожай, 1985.
6. Концепція екологічної освіти України//Директор школи. – 2002. - №16. – с.20-29
7. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К.: Шкільний світ.
8. Сухомлинська О.В. Проблема «Природа – виховання» в педагогічній теорії та шкільній практиці України 20 - 30-х рр. // Педагогіка і психологія. - 1997. - №2. - С. 73 - 80.
9. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посібник/ Н.А.Пустовік, О.Л.Пруцакова, Л.Д.Руденко, О.О.Колонькова. – К. «Педагогічна думка», 2008. – 64 с.
10. Червона книга України. Рослинний світ / під заг. ред Я.П. Дідуха. – К.: Глобалколсалтинг, 2009. – 900 с.

\